Број 96 У Новом Саду, у петак 2. маја 1908. Година XLIII.

„Застава“ излази сваки дан двапут, а недељом свецом и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

(Јутарњи лист.)

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул, бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Лаже и паралаже.

II.

Сваке недеље дана има у „Србобрану“ и „Бранику“ најмање два пута, а кад што и двадесет пута, како су радикали издали наше народне школе Мађарима и како су криви, што ће се на нашим школама истаћи мађарски натписи и т. д.

Ко то прочита, мора помислити, да су радикали поднели угарском сабору она два законска предлога о школама. Мора помислити да су радикали са својом већином одлучили, да се она два предлога узаконе. Или мора помислити да су се радикали бар сложили с она два предлога, бранили их и гласали уз њих

Грђих клевета тешко је и замислити. Радикали су против тих предлога о школама устали најодлучније на народном збору, а њихови посланици говорили су против тих предл га у сабору, и гласали против. Чак су и радикалне жене скупиле 30.000 женских потписа противу потискивања нашег матерњег језика из основних школа.

Радикали су учинили све што су могли. А зар су могли спречити она два закона? На угарском сабору има 413 посланика, који су имали право гласања у том питању, а радикала је било само 3.

И опет зато — радикали криви! Човек не може да схвати онолику безочност „Србобрана“ и „Браника“. А то што они пишу, то понављају либерали и самостали на својим зборовима и на сваком месту Знају они добро, да то није истина. Али кад један либерал или самостал измисли ма шта, сви они то понављају само нека је против радикала. До сад су они то изрекли сви скупа може бити неколико хиљада пута, и сад им то више није тешко. То је бајаги сад већ — познатa ствар. А то није ништа друго, него — позната лаж.

Хоћу у овој ствари да изнесем само оно што је најглавније.

18. марта 1907 године био је у Вел. Бечкереку српски народни збор, противу законских предлога о школама Сваки зна, ко је радио да дође до тог збора. Радикали. То се види из писања „Заставе“.

Шта је било на збору, доносимо из „Заставе“ (од 19. марта 1908. године) први кратак извештај. Он гласи:

Народни збор у Вел. Бечкереку. Јуче у недељу био је врло добро посећен збор у Вел. Бечкереку, против законског предлога грофа Апоњија. Света је било са свију страна. — Збор је испао у сваком погледу сјајно.

Председавали су збору др. Младен Панић и прота Божа Поповић. Известилац је био Јаша Томић. Говорили су још Ђорђе Поповић, др. Живко Продановић, Јулка дра Бранка Илијћа, др. Мита Мушицки, прота Ђура Страјић. Госпођа Јулка дра Бранка Илијћа предала је збору 30.000 женских потписа, који су покупљени против Берзевициевог предлога и молила посланике угарског сабора, да спомену у свом говору да су српске матере, жене и девојке у свему сложне са мушкима за очување наших школа. Поднесена одлука усвојена је једногласно.“

Из овога се види, да су на томе збору главну реч водили — радикали. Они су изабрани у председништву. Они су послали да говоре на том збору дра Миту Мушицког, дра Божу Продановића, а известилац је био — главни уредник „Заставе“.

Но може се и не сме се рећи да су се радикали извлачили, Радикали су спремили збор и радили да дође до збора. Но они нису хтели да то буде збор радикалне странке. Они су хтели да то буде народни збор, а то су хтели ствари ради, јер је јача реч једног збора, ако је то збор народни, но ако је то збор само једне странке, па ма како била јака та странка. На томе збору било је учесника и говорника који нису радикали, али се мора признати, да су радикали водили главну реч. Најмање се може и сме рећи да су се они извлачили.

Одлуку која је једногласно усвојена предложио је писац ових редова. Та одлука почиње са речима:

„Законски предлог (о школама) који је поднесен угарском сабору, дубоко је забринуо па и пренеразио све слојеве народа нашег. Ако тај законски предлог постане закон, онда ми најозбиљније стрепимо за децу нашу, стрепимо за њихов умни развитак, стрепимо за нашу народну културу, стрепимо за нашу народну црквену самоуправу, стрепимо за сва вероисповедна и народносна права, која су нам осигурана природним и историјским развитком, државним основним законима и автономним уредбама.“

Није потребно да износим овде целу одлуку и образложење, јер је врло дугачка). — (Штампана је у „Застави“ од 1907. год) Исносим само толико, да је збор позвао све Србе посланике на угарском сабору да устану против предлога о школа у смислу III. тачке одлуке збора, А III тачка одлуке коју је усвојио збор садржи ово:

III. Да се угарски сабор умоли, да поменути предлог о школама скине с дневног реда. А пошто и досадашњи државни закони који се односе на народне школе, у многоме вређају нашу народну црквено школску автономију, не одговарају модерној педагогији не воде рачуна о нашој народној култури, која нам је зајемчена основним државним законима, то на место напред поменутог законског предлога да угарски министар просвете и црквених послова поднесе државном сабору, нов законски предлог о народним школама али да најпре саслуша мишљење свију црквено-школских и автономних власти народне црквене и школске автономије и био како у добро схваћеном интересу свију народа, тако и у добро схваћеном интересу наше миле домовине.

Питам: Шта се могло још тражити?! Збор је послао представку угарском сабору изрекао ван тога, да се придружује општинама и автономним телима, које су још раније устале у одбрану наших школа.

Па шта је било после збора? У школском питању говорио је др. Јован Манојловић у угарском сабору два пута. Говорио је 24. марта 1007. године. Онда је он изнео две велике, дебеле, повезане књиге и положио на сто сабора. То су били повезани табаци на којима су били потписи 30.000 Српкиња, жена, матера, девојака, а моле, да се српски матерњи језик не истискује из основних школа. Тај говор дра Јована Манојловића изашао је у 69. и 70. броју „Заставе“ 1907. године. Тај је говор отштампан и у засебној књижици. Други је пут говорио др Јован Манојловић у школском питању 12. априла 1907. године. То је било приликом специјалне расправе.

10. априла 1907. године говорио је у школском питању др. Мита Мушицки. Његов је говор отштампан у 85. броју „Заставе.“ Ови говори радикалних посланика били су пуни разлога и топлине у одбрани наших школа.

Кад је било у сабору гласање, сви су српски радикални посланици гласали против предлога министра просвете. — Но њихова три гласа нису могла да спрече донашање новог школског закона. Као што то нису могли да спрече ни гласови других народносних посланика.

Ето видите, поред свега овога у стању су „Браник“ и „Србобран“, либерали и самосталци да пишу и говоре, како су радикали издали Мађарима српске школе.

Тако говоре и после свега тога остају живи. Али не остају живи као часни политичари, него као лажљивци и клеветници најординарније врсте.

Развијање Новог Сада.

Одавна се већ воде преговори са министарством, да се мостовски шанчеви одкупе. — То није остало без успеха. Министарство је вољно шанчеве вароши предати у незнатну откупну цену и уз услов, да варош сагради две војне касарне. Као накнаду даје министарство вароши право, да може стални мост за кола и пешаке између Новог Сада и Петроварадина назидати и мостарину прикупљати. — Површина шанчева износи 24 и по јутра — Узевши у обзир нагло развијање Н. Сада можемо с правом рећи, да је откупљивање шанчева по саму варош од огромне важности. Тај простор уз остале варошке земље до Дунава и Францовог канала о онамо до жељезнице — мисли варош продавати појединима за зидање станова. — Не узимајући у обзир, што ће на тај начин варош доћи до материјалних средстава, нестаће једне вештачки начињене препреке за развијање вароши а становници ће њени доћи до нових, здравих станова, до свежег ваздуха, који долази преко Дунава из житњастог Срема. Тамо где је сада још смрдљива вода, одакле се милијарде бацила шире по вароши претећи и смрћу младом организму, биће временом станови а можда и срце вароши.

Када једна варош лежи поред реке, онда је њен значај тим већи, што је ближе реци. — Нови Сад је шанчевима одељен од непосредног додира са Дунавом; његово развијање према Дунаву је било тиме спречено. — Новосађани тек нетње ради иду на «плаво Дунаво«.

Откупом шанчева је даклем дата могућност Н. Саду, да се природно према Дунаву развија, чије ће обале временом сама потреба изградити тако да ће у естетском погледу много допринети и тако лепом и згодном положају вароши.

Неће дуго времена протећи па ће Петроварадин и Нови Сад управо Срем и Бачка — бити везани сталним мостом за кола и пешаке. Не треба доказивати колико ће много то допринети обрту Нов. Сада. То је давнашња жеља не само Новосађана него и оних из околине и што је досада изгледало само као леп сан, сад се почиње испуњавати. — Предспреме се већ спремају. Велике ствари требају и дуже времена док се не остваре. На ком ће се месту стални мост назидати још се тачно не зна али за сада се замишља овако: Поред Матице Српске би се пробио сокак, као продужење андрашијевог сокака, ту би био главни обрт, а водио би на Дунав, на место где је данашњи дрвени мост, где би се и нови мост сазидао. — Продужење Дунавске улице би била обртна пруга другога реда. Данашња променада се не ће кварити, да се не лиши становништво за живот човечији тако потребног зеленила свежијег ваздуха. —

Артејско купатило се већ зида поред католичке калварије на футошком друму. Већ сада има неколико породица у Н. Саду које је купатило у Н. Сад примамило. —

Преко пута од купатила се гради варошка болница.

Од калварије почевши дуж жељезнице Н Сад — Тител копају се артејски бунари. То је проба

за водовод. — Тражи се довољно јаки слој, који ће давати довољно добре пијаће воде — за Н. Сад. — До сада се дошло до 50 метара дубљине, вода се послата у Пешту да стручњаци анализирају и одреде, да ли је вода добра за пиће. — Нема сумње, да ће се са водоводом паралелно видати и свеопћа канализација. —

Сукоб у даношкој парници.

У даношкој парници дошло је јуче до сукоба између стручњака, универзитетског професора Терека и председника суда Ронаја с једне стране и адвоката бранилаца с друге стране. Професор Терек је требао одредити старост појединих оптужених Цигана, што је, разуме се, од врло велике важности за коначну пресуду. Један бранилац питао је Терека шта мисли о годинама једнога оптуженога, о ком је професор већ рекао да мисли да му је 22—25 година. И рече, можда је њему тек 18—19 година. На то стручњак Терек плане и назове то питање изазивањем и адвокатском смицалицом. Браниоци су на то протестовали, а претседник Ронај их упутио још на ред. После тога напусте браниоци судску дворницу. На то устане стручњак Терек и изјави, да му је жао, што је онако у жестини говорио. Он се само хтео оградити против тога, да се његово научно истраживање пренесе на поље куда он као научник неће да иде. Седница је била прекинута на десет минута. Кад браниоци ни доцније не хтедоше доћи, попрети им председник, да ће парничке трошкове, који сад већ чине до пет хиљада круна, на њих свалити. Браниоци на то изјавише, да све дотле неће долазити, док им се не да задовољштиња, дакле док претседник не повуче своју опомену на ред и не изјави, да је професор Терек јавно молио за опроштење. Претседник је пристао на то и изјавио да ће то учинити идуће седнице.

Немачка и Сједињене Државе

Лондонском листу „Морнинг Пост“ јављају из Уешинктна, да су прекинути преговори, које су Сједињене Државе Северне Америке водиле са Немачком о том, да се између обеју држава образује уговор о мировном суду, по ком би се сва спорна питања између њих обавезно имале упутити посебном суду, у Хагу. — Ван сваке је сумње, да је овде Немачка крицац. Већ зато, што је понуда потекла од стране Сједињених Држава, друго што су Сједињене Државе са осталим америчанским, па и са неколико европских држава, као са Енглеском, Италијом, Шпањолском, такве уговоре већ склопиле. Али Немачкој није стало ни до мира ни до праве. Она осећа да је јака, па неће да тражи праве онде, где своје себичне интересе може оружјем да задовољи. То се јасно види и из здравице, што је цар Вилхелм ових дана изговорио у Карлсрухе пред баденским великим херцегом. Цар Вилхелм говори, како се Немачка труди, да у већу народу извојује себи „респект“.

Читуља

Пишу нам из Фаркаждина: Јуче је умро а данас уз пратњу целог села сарањен је Јован Живковић умировљени учитељ у 64. год. живота, који је 37 година у Фаркаждину тешке учитељске дужности марљиво и савесно вршио. Покојник је био изванредан појац. За цело време свога учитељевања никад није имао спора са својом опћином, те је уживао велико поверење код фаркаждинаца. Био је добар и одушевљен учитељ и Србин. При последњем избору за државни сабор гласао је за народног радикалног посланика г. Ј. Манојловића. На укопу су чинодејствовали поп Лава Удицки и поп Атанасије Марковић из Сакула, поп Пера Максин из Перлеза и местни адм. парох Свет. Јовановић. На јектенији су одговарали учитељи: Стојић и А. Јовановић из Ченте, Станивуков, Т. Гргин и Топораш из Идвора, Свет. Јовановић из Ботоша, Стојан Стакић и Ерговић из Перлеза и месна три учитеља Бранко Јовановић, Диманди и Оморац и прикени певац орловатски Јосим. На гробу се са лепим говором опростио од покојника стари му друг Тоша Гргин умировљени учитељ из Идвора. Лака му црна земља била!

Забава новосадског ратарског певачког друштва.

Новосадско ратарско певачко друштво приређује забаву с играном и дилетантском представом у Новом Саду у недељу 11. (24) маја 1908 год. у просторијама код Ружичке на паробродској станици. Распоред забаве. I део: 1. а. Молитва за српски дом, од И. Бајића, б. Молитва Господња, од Ц Михајловића пева мешовити збор. 2 Из Српске Градине, од И. Бајића, I. руковет пева мешовити збор 3. а. Младо момче. б. Весело коло, од И. Бајића, уз пратњу тамбурашког збора Воина Јовановића (Шваћића) пева женски збор. 4. а. О жетелцу. б. Сироче, од Др. Л Мргуда, пева мешовити збор. в. Ај зађи сунце, од В. Р Ђорђевића, пева мешовити збор 5. Повратак, од Ј. Маринковића, пева мешовити збор. 6. Предавање, предаје професор Мирковић. 7. Француско пруски рат, од К. Трифковића, шаљива игра у једном чину приказују чланови ратарског певачког друштва. Улазнице од особе стаје 1 круна. Најучтивије умољавамо поштовану публику да за време певања не пуши. На забави свираће тамбурашки збор Воина Јовановића (Шваћића). Збором управља г. Ц. Михајловић. Почетак забаве у 8 сати у вече.

Ухваћен шпијун

Јавља се да ратна флота Сједињених Држава исповиила западно у Тихи Океан према Јапану, виде Јапанци, да влада Сједињених Држава рачуна на то, да између ње и Јапана може доћи до заплета И зато се Јапанци већ дали на посао Њихова штампа ћути као заливена. Није чак донела ни ретка о томе, да је америчанска ратна флота стигла у Сан-Франциско. Хоће свету да покажу, како бајаги они у Јапану ни не мисле ни на што, како су мирни. А дотле се грчевито спремају, дижу флоту и војску, и да покрију те трошкове, ударају непрестано нове и нове намете на земљу. Али раде и њихови — шпијуни. Познато је, како су Јапанци за време руско-јапанског рата сасвим поуздано знали, шта се догађа у руској војсци, како је размештена и т. д. Тако се сад њихови шпијуни размилили и по Америци. Један се додворио и до високих политичких кругова и докучио, где се налазе тајни планови мобилизације за случај рата са Јапаном. Он се једне ноћи кроз димњак спустио у зграду војног министарства, обио архиву, где су се налазили они тајни документи, али га у том шчепа један америчански детектив. Овај је дуже времена имао тог Јапанца на оку, известио о том и војне власти, те су му и ове биле на руци и пустиле га у зграду, куда је ушао Јапанац.

Каламљење богиња у Шпањолској.

У Шпањолској још није уведено обавезно каламљење богиња. Народ је томе јако противан, те власти морају врло опрезно да поступају, да не би дошло до побуне. Председник мадритске политичке општине дошао је на једну врло занимљиву мисао, како да свету омили каламљење. Шпањолци врло радо играју на лутрији. Зато је он предложио, да држава о свом трошку оснује једну државну лутрију, и то на дуг низ година, и да сваки, који докаже да се пелцовао, има права на један бесплатан лов. И тако родитељи, који пелцују своју децу, имају права да траже за своју децу бесплатне срећке.

Време

Према телеграфском извештају од 14. маја може се очекивати топло вечином кишовито време.

Брзојави „Застави“.

Стигли 1 маја.

Кошут код краља.

Веч. Краљ је примио Кошута у аудијенцију, који му се захвалио на одликовању. Аудијенција је трајала неколико минута. Кошут се после подне у Будимпешту вратио.

Угарски сабор.

Будимпешта. У саборској седници од пре подне о прорачуну говорило је више посланика: Сенткираљи, Чепан, Емил Нађ, Бозоки и Барош. После подне говорио барон Тороцкаји, Румуни Аурел Влад и Стеван Поп-Чичо. Вероватно, да ће и Векерле говорити. Седница тече.

Убрзано у Даношу.

Будимпешта. Стављено је 133 питања на поротнике. Поротници су се повукли, да на ова питања одговоре.

Главни уредник: Јаша Томић.
Одговорни уредник: Константин Брадваровић.

Трговина.

БУДИМПЕШТА, 14. маја 1908. год. (Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прве каквоће 20 кр. 10 п. до 20 кр. 40 п.
Раж средње каквоће 19 кр. 80 п до 20 кр. 70 п.
Јечам за храну 13 кр. 10 пот. до 13 кр. 80 пот.
Јечам за кување пива — кр — п. до — кр. — п.
Зоб прве каквоће 14 кр. 80 п. до 15 кр. 20 п.
Зоб средње каквоће 14 кр. — п. до 14 кр. 80 п.
Кукуруз домаћи 14 кр. — пот. до 14 кр. 20 п.

Термини.

Жито за мај 23 кр. 42 пот. до 23 кр. 44 п.
Раж за октобар 1908. 20 кр. — п. до 20 кр 02 п.
Кукуруз за мај 1908. 12 кр 90 пот. до 12 кр. 92 п.

Све од 100 кила.

НОВА КЊИГА.

НОВА МАНАСТИРСКА УРЕДБА
(за српску православну карловачку митрополију.)
Написао:
ЈАША ТОМИЋ.
Цена 20 потура.

У овој књизи расправља се нова манастирска уредба, има нових статистичких података о нашим манастирима и на крају је отштампана цела уредба.

Препродавци добијају 33% попуста.

Поручбине ваља слати на
Косту Леру
у Н Сад.

Најбоља гума за каламљење.

Многи се жале, да им се гума за каламљење кида и пуца. Томе је лако помоћи, док се још помоћи даје, а то је одмах при куповини. Сремски виноградари већ кроз 15 година употребљују једино чувену ЦИГЛЕРОВУ ГУМУ за каламљење, којој киша не шкоди а и не пуца на сунцу, зато што је од чисте гуме (а не од смесе), па је зато и лакша, те више иде у килу и према томе је и ефтинија и боља од осталих гума. Штедите дакле време, новац и рад. Адреса: A. Ziegler, Novi Sad. (Ujvidék), преко пута од Централног Кредитног Завода.

386 6—20

ПОТРЕБУЈЕМ
два шегрта
за моју
ЛИМАРСКУ РАДЊУ.
Ступити може одма.
Милош Смајић, лимар
511 5—6 Нови Сад,
ћурчијска улица бр 29

„Књаз Милош“ БУКОВАЧКА КИСЕЛА ВОДА
најчистији и најбољи алкалични киселак.
„СРПСКИ СЕЛТЕРС“ најбоља ЛЕКОВИТА АЛКАЛНО-МУРИЈАТИЧКА ВОДА.
ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ЗА НОВИ САД И ОКОЛИНУ
код
ПЕТРОВИЋА И ПОПОВИЋА
трговина спецераја и деликатеса
НА ВЕЛИКО И МАЛО
Нови Сад, ћошак главне и лебарске улице.
Поручбине са стране извршујемо брзо и тачно.
Велико стовариште и свих осталих минералних вода
По анализи најбоља столна и лековита вода.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду